

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Postboks 4710 Sluppen, 7468 Trondheim
Sentralbord: 73 19 90 00, Telefaks 73 19 91 01
Besøksadresse: E. C. Dahls g. 10

Saksbehandler
Iver Tanem
Miljøvern-avdeling

Innvalgstelefon
73 19 92 21

Vår dato
17.12.2014
Deres dato
30.06.2014

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
2014/5378-461.0
Deres ref.

Østfold Fylkeskommune
Postboks 220
1702 SARPSBORG

Vannforskrift- uttalelse til regional forvaltningsplan og tiltaksprogram for vannregion Glomma

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag mener at Vannregion Glomma har laget en god og oversiktlig forvaltningsplan og et godt tiltaksprogram. Vi ønsker imidlertid økt fokus på gruveavrenning til Glomma da dette er en betydelig påvirkning for vannet i regionen.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag sin vurdering av forvaltningsplanen.

Hensikten med en regional vannforvaltningsplan er å gi en enkel og oversiktlig framstilling av hvordan man ønsker å forvalte vannmiljøet og vannressursene i vannregionen i et langsiktig og tverrsektorielt perspektiv, slik at man oppnår målet med vannforskriften.

Fylkesmannen mener at Vannregion Glomma i stor grad har oppnådd målsetningen med planen. Linjene tilbake til Vesentlige vannforvaltningsspørsmål er med og danner en helhet og rød tråd i hva som er utfordringene i vannregionen. De store, overordnede trekkene i forhold til utviklingstrender og klimaendringer er med i planen. Dette er viktig i forhold til forvaltning av vann fremover. Videre øker detaljnivået utover i planen hvor dagens tilstand beskrives, prioriteringer i planarbeidet samt miljømål, unntak og tiltak gjennomgås.

I forvaltningsplanen mener imidlertid Fylkesmannen i Sør-Trøndelag at påvirkning knyttet til gruveforurensning i alt for liten grad kommer til syne. Her spiller flere faktorer inn;

- 1) Glomma får en dårlig start på sin lange ferd sørover, da gruvepåvirkningen fra Rørosområdet etter vår oppfatning er relativt massivt. I tillegg får Glomma stadig påfyll av gruverelatert forurensning på sin tur sørover.
- 2) For oss virker det litt uoversiktlig hvem som er problemeier i forhold til gruveavrenning.
- 3) Uavhengig av problemeier, kan det bli store interessekonflikter i forhold til kulturminnevern og miljøvern. Her bør det være en kontinuerlig prosess.

- 4) I Tiltaksanalysen til vannområde Glomma er det summert opp 8 forekomster med middels påvirkning-, og 16 forekomster med stor påvirkning av gruver.

Vannregion Glomma har utarbeidet ei liste (planens vedlegg 6) over konsesjoner som vannområdet ønsker innkalt til revisjon. Denne lista er satt sammen og prioritert uavhengig av den nasjonale revisjonsgjennomgangen. I de reguleringene som har nasjonale prioriteringer, er dette synliggjort i egen kolonne. Dette er etter Fylkesmannen i Sør-Trøndelag sitt syn, en viktig og riktig måte å gjøre dette på. Vannregionen kan ha andre prioriteringer enn sentrale myndigheter og dette bør komme fram. Vannregionen bør imidlertid sørge for at de nasjonalt prioriterte reguleringene også kommer med på lista. Dette gjelder alle med prioritet 1.1, men også 1.2 bør etter vårt syn med. Vannregion Glomma har 3 reguleringer med nasjonal prioritet 1.1. Av disse ser det ut til at Brødbølvassdraget ikke er med i vannregionens prioritering. Vannregionen har 4 reguleringer med nasjonal prioritet 1.2. Av disse ser det ut til at Raudalsvatn og Breidalsvatn i Skjåk ikke er med. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har i tillegg et konkret innspill til denne listen (denne uttalelsens vedlegg 1). Dette går på reguleringen av Aursunden og Glomma.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag sin vurdering av tiltaksprogrammet

Det er veldig positivt at vannregionen i tiltaksprogrammets kapittel 4.3 går igjennom tiltak mot biologiske påvirkninger. Dette er et viktig arbeid. I Trøndelag opplever vi at fremmede arter sprer seg relativt raskt. Behovet for aktuell informasjon om skadevirkningen av spredning er betydelig.

Naturverdier i tilknytning til vann er noe som kan oppleves som vanskelig å ta tak i, men for å kunne oppnå god økologisk tilstand i våre vannforekomster på lang sikt må også dette ha fokus. Et eksempel er fremmede, svartelista plantearter langs vassdrag. I Trøndelag har vi problemer med bl.a. lupiner, rips og slirekne. Disse planteartene danner tette tepper langs vassdrag som igjen kveler den naturlige vegetasjonen. Resultatet er en redusert artsdiversitet i plantesamfunnet langs elvebredden. Når økosystemet langs elvebredden endres, endres også artssammensetningen seg i forhold til f.eks. insekter. Dette kan igjen ha innvirkning på næringstilgangen til fisk i elva. Det er veldig bra at tiltaksprogrammet har omtalt fremmede arter på elvebredden. I tiltaksprogrammet er kjempespringfrø poengtert, men Fylkesmannen i Sør-Trøndelag antar at også andre arter vil være aktuelle i Glomma. Vi skal ha fokus på vannkjemi, fisk og bunndyr, men må være oppmerksomme på at endringer på elvebreddene vil påvirke vassøkologien. Elvebredden er også en viktig del av vassdragsnaturen.

Det kreves en betydelig innsats for å få stoppet spredningen av fremmede arter og unngå en fullstendig endring av økosystemene i og langs vassdrag. Bekjempelsen er helt avhengig av et samarbeid mellom kommunene i nedslagsfeltet. Arenaene som dannes gjennom organisering av vannområdene vil da bli viktige.

En annen viktig innfallsvinkel er naturtyper i tilknytning til vann; deltaområder, meandrerende elveløp og kroksjøer kan nevnes. Disse naturtypene kjennetegnes som høyproduktive, artsrike områder, og er viktige for et fungerende økosystem.

Menneskelig aktivitet i form av elveforbygninger, kanaliseringer, igjenfylling av elveløp og havneutbygginger har gjort at disse nå er svært trua naturtyper. Som følge av tiltak vi har gjort for å kunne utnytte arealer stadig nærmere vassdrag, forekommer nydannelse av slike naturtyper i svært liten grad. Av hensyn til økologi i vassdrag er det derfor viktig for fremtiden å ta vare på gjenværende- og evt. restaurere gamle naturtyper som har lidd på grunn av vår aktivitet. Dette kan også sees på i et klimaperspektiv. Vi har i mange tilfeller redusert vassdragenes flomkapasitet gjennom f.eks. å fylle igjen flomløp for å dyrke opp disse, redusert tverrsnitt av elveløp for å øke arealer på land ned til vassdrag, forbygningsarbeid og dyrking/drenering av myr. Dette, i tillegg til at vi i større og større grad har utnyttet elvebredden til ulike typer næringsvirksomhet og boligbygging, bidrar til at vi i dag ikke er robuste i forhold til klimaendringer. Her kreves det tiltak, og tiltakene må i stor grad være å reetablere flomløp, åpne bekkelukkinger, frede myr- og våtmarksområder for utbygging mm. Vi må sikre oss at vannet får den plassen det trenger – også under flom.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag skulle gjerne hatt en diskusjon knyttet til fremmede fiskearter i Rørosområdet. I Sør-Trøndelag er vi stort sett vant med fåarts fiskesamfunn i innsjøer og elver. Rørosområdet er et unntak. Her har vi både naturlige og unaturlige forekomster av østlige innvandrende arter. Artene er spredd inn til nye områder gjennom menneskelige inngrep. Et eksempel er kanalen som forbinder Femunden med Feragen. Denne ble påbegynt i 1715, og har dermed 300 års jubileum når denne planen vedtas. Renna var en investering for Røros som gruvesamfunn, men det var også en ny vandringsvei for «femundsfiskene» (harr, gjedde, sik, lake, ørekyt og abbor) som nå fikk mulighet til å spre seg til neste vandringshinder. I og med at dette er øverst i Glomma, har disse artene hatt stor spredningsmulighet etter dette. Inngrepet er såpass gammelt at man må kanskje kunne regne disse artene som naturlig i Feragen, Håelvvassdraget, Hyttelva, Glomma og sideelver opp til vandringshinder. Men vi bør være på vakt og iverksette tiltak for å unngå spredning til nye områder. Det er for eksempel bare 500 meter mellom Hartjønna (VO Glomma) og Ruglsjøen (VO Gaula) og mindre enn 200 meter mellom to tilløpsbekker i området – en til hver sin sjø og hvert sitt vannområde. Konsekvensene for Gaula kan bli store ved en videre spredning her.

Hovedutfordringen i forhold til påvirkning Rørosområdet et etter det vi kan se forurensning fra gruver. Karakteriseringen ble i hovedsak gjennomført i 2012 da Fylkesmannen sammen med kommunen gikk igjennom alle vannforekomstene i Røros. I ettertid har Fylkesmannen også hatt dialog med blant andre NIVA for å kvalitetssikre dette best mulig. I tillegg er det gjennomført en kartleggingsundersøkelse med fokus på biologiske kvalitetselement i Håelvvassdraget, Hitterdalsvassdraget, Glomma (fra Os – Aursunden), Vaula, Orva og Røa. Dette er verdifull informasjon å bygge videre på, da inntrykket vårt er at tidligere gruveundersøkelser i stor grad har benyttet kjemiske parametre. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har siden 2012 jobbet for å få etablert kontakt med Direktoratet for mineralforvaltning (DMF). Dette var i første omgang i forhold til karakterisering, senere i forhold til Rørosundersøkelsene. I 2014 ble vi enige om konkrete saker å jobbe videre med, og Fylkesmannen ser frem til et videre samarbeid. Det vil da også være naturlig å gå igjennom og kvalitetssikre karakteriseringene for gruveområdene på nytt.

I tiltaksprogrammet er det satt opp 7 tiltak fordelt på 5 vannforekomster i Røros kommune, Glomma vannområde, der Fylkesmannen er satt opp som myndighet. Ingen av de registrerte påvirkningene i Haugtjønnå (002-35277-L), Håelva (002-3266-R), og Hyttelva (002-3263-R) er Fylkesmannen sitt sektoransvar. Her bør kommune stå som ansvarlig myndighet da påvirkningene i stor grad går på avrenning fra tette flater, landbruk og spredt avløp. I 002-3105-R Storelva, er det Statens vegvesen som er sektormyndighet og bør dermed stå som ansvarlig myndighet på kulverten under RV705.

I vannforekomsten 002-127-L Feragen, ser Fylkesmannen det som naturlig at staten bidrar til undersøkelser evt. som et samarbeid med kommunen. Oppføringen i tiltaksprogrammet kan stå.

Fylkesmannen er ikke oppført som problemeier i noen av tiltakene, og det er etter vårt syn riktig. Vi har imidlertid ikke gått igjennom listene og kontrollert om det er tiltak der andre er ført opp som myndighet som egentlig er innen vårt myndighetsområde.

Vi registrerer imidlertid at Klima- og Miljødepartementet og Miljødirektoratet er satt opp som ansvarlig myndighet på alt av gruveforurensning i Rørosområdet. Det riktige bildet er sannsynligvis mer nyansert, men vi forventer at en avklaring på dette kommer i løpet av høringen.

Det er imidlertid vanskelig å konkludere med at lista i forhold til påvirkninger og myndighet er komplett. Det må forventes at flere ting må inn etter hvert som kunnskapsgrunnlaget øker.

linken til vedlegg 1 i tiltaksprogrammet går til forvaltningsplanen for Vannregion Glomma, 1. planfase, 2010-2015. Dette bør endres til riktig kobling.

Om organisering av vannområdene

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har ikke grunnlag for å si noe om organiseringen av vannområdene i vannregion Glomma, men ønsker å si noe generelt om viktigheten av dette, noe som utgjør en av utfordringene i forhold til prosessen med gjennomføringen av vannforskriften. Vår erfaring er at det er helt nødvendig med et nedbørsfeltorientert samarbeid mellom kommunene for å få til en helhetlig forvaltning av vannet. På den måten er det mulig å samordne innsats, danne felles arenaer og større fagmiljø. Vi har gode erfaringer fra vannområder der arbeidet ledes av en person som er ansatt i en av nedbørsfeltets kommuner, og der denne stillingen er finansieret gjennom et spleiselag mellom kommunene. Videre at det organiseres med en faggruppe (sekretariat) og en politisk styringsgruppe (ledelse). Det må også settes av midler til overvåking av vann. For å komme i gang, bør vannområdene finne en fellesnevner i forhold til påvirkning – noe som angår alle kommunene. Med stor sannsynlighet vil dette være spredt- og kommunalt avløp som er et av kommunenes ansvarsområder. Undersøkelser i forhold til avløp kan finansieres gjennom avløpsavgiften, og mye problemkartlegging og tiltaksovervåking i kommunene kan gjennomføres med dette.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag sin rolle i arbeidet med vannforskriften

Fylkesmannen er sektormyndighet på forurensning og vi har det miljøfaglige ansvaret i arbeidet med vannforskriften.

Fylkesmannen som sektormyndighet

Fylkesmannen skal iverksette regjeringens politikk på miljøområdet og utøve myndighet etter bl.a. naturmangfoldloven, forurensningsloven, lakse- og innlandsfiskeloven, motorferdselloven, vannforskriften, vannressursloven og småbåtloven (lista er ikke uttømmende).

I praksis vil det si at Fylkesmannen er forurensningsmyndighet for delegert industri (nærmere 35 næringslivsbransjer) og delegerte kommunale deponier- og avløpsanlegg.

Fylkesmannen som miljøfaglig ansvarlig

Fylkesmannen har det miljøfaglige ansvaret i arbeidet med vannforskriften. I dette ligger at vi skal samle inn kunnskap om vannet, og gjøre denne tilgjengelig for alle brukere. Dette kan være alt fra privatpersoner til kommuner og statsetater.

Kunnskap om tilstand i vannforekomster ligger i Vann-Nett og Vannmiljø;

- I vann-Nett registreres påvirkninger på vannforekomstene. Hovedtyngden av informasjon ble lagt inn i 2012 av Fylkesmannen i samarbeid med kommunene.
- I Vannmiljø lagres data fra undersøkelser, som er grunnlag for å sette tilstandsklasse i Vann-Nett. Kunnskapen i arbeidet med vannforskriften skal være vitenskapelig dokumentert. Denne dokumentasjonen mangler i stor grad i mange vannforekomster.

Fylkesmannens rolle som miljøfaglig ansvarlig innebærer en bred deltagelse internt. Alle medarbeidere på plan, biologisk mangfold, vern, forurensning og landbruk tar vannforskriften inn i sitt arbeid der det er relevant;

- Arealplan
 - I plansaker er bevaring av- og tilbakeføring til et godt vannmiljø et tilbakevendende tema. Her skal også hensyn i forhold til klimatilpasning tas med.
- Biologisk mangfold
 - Mange plante- og dyrearter er helt avhengige av spesielle naturtyper eller har konkrete miljøkrav for sin eksistens. Vann er ofte en del av dette. Vann er også en spredningsvei for uønskede plante og dyrearter.
- Naturtyper
 - Mangen naturtyper er dannet som følge av vannets arbeid. Vi har gjennom ulike fysiske inngrep i stor grad begrenset vannets mulighet til å arbeide videre, og dermed redusert nydannelsen av slike verdifulle leveområder betydelig. Eksempler kan være meanderende elveløp, kroksjøer og deltaområder.

- Områdevern
 - Mange verneområder ligger i tilknytning til vann, og vannets økologiske tilstand spiller en rolle i forhold til verneverdien. Etablering av fremmede arter i vann kan endre økosystemene, og videre endre mattilgangen og tilstedeværelse for f.eks. fugl.
- Fiskeforvaltning
 - Fylkesmannen skal ivareta villfiskinteresser i tråd med naturmangfoldloven, lakse- og innlandsfiskeloven og vannforskriften. Fylkesmannen skal videre regulere fisket, og ha beredskap i forbindelse med midtsesongevaluering, ivareta kunnskapsgrunnlaget gjennom bl.a. fangststatistikk, lakseregisteret, kategorisering og programmene for Nasjonale laksevassdrag og Nasjonale laksefjorder.
- Landbruk
 - Gjennom Regionalt miljøprogram for jordbruket, gis det tilskudd som skal bidra til å redusere erosjon og arealavrenning fra jordbruket.
 - Tiltak rettet mot temaene forurensning og klima er høyere prioritert enn tidligere.
 - Det er satt i gang et prøveprosjekt i nedslagsfeltet til to vassdrag i Rissa kommune, der man med RMP ønsker å stimulere til bedre bruk av husdyrgjødsel på engareal.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag mener at Vannregion Glomma har en god forvaltningsplan og et godt tiltaksprogram, og vi ønsker et samarbeid i kommende planperiode. Vi ønsker imidlertid økt fokus på gruveavrenning til Glomma da dette er en betydelig påvirkning for vannet i regionen.

Med hilsen

Stein-Arne Andreassen (e.f.)
miljøverndirektør

Iver Tanem
seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Vedlegg

1 Konesjonrevisjoner - Fylkesmannens liste i Sør-Trøndelag